

A drámaoktatás jelenlegi helyzete és kilátásai Törökországban

Dr. İsmail Guven – Dr. H. Ömer Adigüzel

Ennek az írásnak a célja bemutatni a törökországi drámaoktatás jelenlegi helyzetét és kilátásait. A drámaoktatás története Törökországban – a dramatizálás alkalmazásával – a 20. század elejéig nyúlik vissza. Az 50-es években változás állt be, a drámából módszer lett, amelyet különösen a nyelvi órákon alkalmaztak, főként színházi játékok formájában. A kreatív dráma legfontosabb időszaka 1980 után kezdődött – a dráma a nyugati megközelítéseknek megfelelően jelent meg. Országos szemináriumokat szerveztek, különböző országokból hívtak meg szakembereket Törökországba, például Németországból, Angliából. 1990-ben pedig megalakult egy kreatív dráma egyesület kutatási és a publikációs célokkal.

(...) A kreatív dráma célja, hogy elősegítse a személyiség fejlődését és a résztvevők tanulását, nem pedig az, hogy színészeket képezzen. A kreatív drámát használhatjuk arra, hogy megtanítsuk a drámaművészetet és/vagy motiváljuk és kiterjesszük a tanulást más területekre. A kreatív drámában való részvétel lehetőséget ad arra, hogy fejlesszük a nyelvi és a kommunikációs képességeket, a problémamegoldó készséget és a kreativitást, valamint, hogy előmozdítsa a pozitív énfogalom kialakulását, a társadalmi tudatosságot, az empátiát, az értékek és viselkedések tisztázását és a színház művészetének megértését. A kreatív dráma biztosítja az emberi impulzusokra és képességekre építve a világ érzékelését avégett, hogy megérthessük azt. A kreatív dráma igényli a logikus gondolkodást, hasonlóképpen az ösztönös megérzéseket is; egyéni-vé teszi a tudást, és esztétikai örömet nyújt.

A dráma története a török oktatási rendszerben

A kreatív drámát, pontosabban a dramatizálást az 1923 utáni időszakban tekintették először oktatási eszközként. A terület úttörője I. H. Baltacioğlu volt, de a Collective Education (Kollektív oktatás) című könyvében rámutat arra, hogy egy másik tanár, Muammer Targaç már használta a színházat az osztályai-ban.

1908-ban Baltacioğlu módosításokat végzett a korszak tanítási óra programjában, és *Történelmi törvények* cím alatt teret adott a színháznak az isztambuli iskolákban. Az *Iskolai előadások tanítása* című dokumentumot azzal a céllal jelentette meg, hogy megvilágítsa a dramatikus előadások szerepét az iskolákban, és hogy elemezze az oktatás színházi kapcsolatait (Çoruh, 1950, p.6). Baltacioğlu megállapította, hogy az iskolai előadás nemcsak az olvasás, az írás és a szóbeli kommunikáció tanítása során hasznos, hanem a történelem, az irodalom és más, a társadalomtudományok körébe tartozó órákon is (San, 1998).

A színelőadást valójában először a köztársasági korszak alatt, 1926-ban kezelték úgy, mint tanítási lehetőséget és kifejezési módot – az Általános iskolai programban (tantervben) az előadást és a színelőadást alapvetőnek tekintették az általános iskolai oktatásban (Çoruh, 1950, p.10). A következő években az előadói művészet a dramatizáláson keresztül jelent meg, mind az általános iskolák, mind a középiskolák számára. Az 1950-ben írt *Dramatizálás az iskolákban* című könyvében Çoruh többek között megemlíti az alábbi témák fontosságát: *A dramatizálás bevezetése az iskolákban, A gyerekek és a dramatikus tevékenységek, Az oktatás és a dráma fő motívumai, A dráma szerepe a szülő-tanár egyesületben, Dramatikus prezentációk, Színház, Bábozás, Karagöz és Hacivat (árnyjátékok) és Rádiószínház.*

Emin Özdemir 1965-ben megjelentetett egy könyvet *A dramatizálás alkalmazása* címmel. Ebben a munkájában rámutat arra, hogy a modern idők oktatásában, annak változásaiban és fejlődésében a dramatizáláson alapuló technika immanens módja a tanításnak, amely megfelel a gyermekek természetes létezésének a történetmesélés és az utánzás kapcsán is (Özdemir, 1965, p.3). Ez a könyv az Oktatási Minisztérium által szervezett tanárképzésekre készült azzal a céllal, hogy rámutasson a dramatizálás, a kesztyűs bábjátékok, a némajátékok (pantomim), a történetmesélés, a szabad stílusú és a szerkesztett dráma jelentőségére ugyanúgy, mint a dramatizálás felhasználására olyan órákon, mint társadalomtudományok, állampolgári ismeretek, földrajz és történelem.

Az 1968-as Általános iskolai program (tanterv) tartalmazza, hogy a könyvekből, magazinokból szedett történetek, tanmesék, regények, versek, mondák stb. olvashatók és dramatizálhatók egészen addig, amíg az adott történetek a gyerekek számára életkorilag megfelelőek (MEB, 1968, p.23). Az általános oktatás tantervében az is megjelent, hogy ezeket a történeteket néhány tanuló vagy akár egy egész csoport is el-

játszhatja. Ezen tevékenységek célja, hogy a gyerekek élvezzék azt, hogy örömeiket leljék benne (Oğuzkan, 1983, p.235).

A már említett 1968-as Általános iskolai programban a török nyelvi órákról a következő értelmezést adták: a kisebb dramatikus tevékenységek fontos szerepet játszanak abban, hogy rávegyék a gyerekeket arra, hogy az órán beszéljenek, és megismerjék, illetve alkalmazzák is a testbeszédet. A diákokat bátorítaniuk kell a tanároknak, hogy rögtön eljásszanak olyan történetet is, amit éppen az imént olvastak vagy tanultak, például egy társadalomtudományi órán. Amit itt leírtunk, az nem más, mint amikor a diákok szóban eljátszanak egy szituációt, vagy megjelenítenek egy személyt, amiről vagy akiről hallottak, olvastak vagy tanultak, tehát alapvetően szerepjátékról van szó. Amikor a diákok bábokat készítenek a művészeti órán, vagy a színpadot rendezik be, vagy éppen megírnak egy darabot, amelyet színházi előadásként mutatnak be, az az íráskészség továbbfejlődését is eredményezi. Néha csupán a testbeszéd használata is hasznos ezekben a játékokban (MEB, 1968, p.121, 122, Oğuzkan, 1983, p.235).

Az 1962-es Középiszkolai programban annak a fontossága, hogy a diákok a játékon keresztül fejezzék ki magukat azokkal a dolgokkal kapcsolatban, amelyet láttak, olvastak vagy éppen gondoltak, nagy hangsúlyt kapott. Ebben a programban azon technikák használatát is kiemelték, amelyet az általános iskolában sajátítottak el a diákok a török nyelvi órákon, úgymint *a dramatizálás alkalmazását*, utalva a jobb szóbeli kommunikációs készségekre. Ugyanúgy, mint a beszélgetés, a magyarázat, a vita és a történetmesélés, a dramatizálás is fontos szerepet játszik a szóbeli kommunikációs képességek fejlesztésében (Oğuzkan, 1983, p.236).

A török történelem tele van színházi hagyományokkal és régi színházi dokumentumokkal. Azonban a kreatív dráma fogalmát (Theaterpaedagogik-Darstellendes Spiel) a hagyományos játékokhoz és drámákhoz viszonyítva egy modern és szélesebb jelentésben kell értelmezni. Ennek a fogalomnak törökországi megjelenése Prof. Inci San és Tamer Levent nevéhez fűződik, ideje pedig az 1980-as évekre tehető. San és Levent együtt dolgozott brit és német szakemberekkel a kreatív dráma elméleti és oktatásbeli gyakorlati területein, és elkezdték alkalmazni ezeket a módszereket a saját óráikon. Még akkor is, ha ezek az elképzelések közel vannak ahhoz, ahogy a kreatív drámát látták a múltban a török oktatási rendszerben, a fogalom a valódi értelmét csak az 1980-as években nyerte el. 1982-ben az Ankarai Egyetem Neveléstudományi karán 70 diákkal kreatív drámaműhely indult (Theaterpaedagogik-Darstellendes Spiel).

A kreatív dráma az általános és a középiszkolai oktatásban

A MEB (az Oktatási Minisztérium tanácsadó testülete) összeállított egy jelentést *Javaslatok a képzőművészet fejlesztésére Törökországban* címmel. Ebben a jelentésben javaslatokat tettek a játékidőre, a dramatizálásra/a drámás tevékenységekre vonatkozóan.

Az iskolai előkészítőben és az óvodában az az emberi kapcsolatokról szóló foglalkozásokon drámás módszereket kellene alkalmazni, mint például a dramatizálás. Ezeket a tevékenységeket a következőkkel kellene kiegészíteni: hang, beszéd, színezés/rajzolás, történetmesélés stb., valamint bátorítani kellene azt az elképzelést a nevelési programokban, hogy az „oktatásnak színházinak kellene lennie”. A rendelkezésre álló tíz török nyelvi órából kettőt a szóbeli kifejezésre és drámás tevékenységre kellene használni. Ezeket a tevékenységeket hozzá kellene kapcsolni a török órákhoz, fejlesztve ezzel az órák jellegét. A „színházi nevelés koncepcióját”, amelynek megvalósítása az előkészítőben kezdődik, folytatni kellene az általános iskolai oktatás folyamán. A tanárnak képesnek kellene lennie arra, hogy a két török nyelvi órát, „szóbeli leírás és dramatikus tevékenységek” órákat, megtartsák. Házon belüli továbbképzéseket kellene tartani, hogy jobban fel tudjanak készülni ezekre az órákra. A *szóbeli leírás és dramatikus tevékenységek* című órákat török órák ideje alatt kellene tartani és ahhoz megfelelő munkafüzeteket kellene létrehozni. A középiszkolákban a színházi oktatás, stílus és dramatizálás órákat a török nyelvi órákba kellene beépíteni. (MEB, 1983, p.1, 2, 3, 6, 7)

A dráma célja az iskolában:

- támogassa a színjátszás lehetőségét
- biztosítsa a drámaórákat a gyerekeknek
- alkalmazza a drámát, mint módszert a különböző órákon
- teremtsen lehetőséget előadások létrehozására, amely megfelel a gyerekek különböző elvárásainak
- biztosítson részvételi lehetőséget kreatív munkára, és minden oldalról történő értékelésre, ami a drámára vonatkozik

Ezen felül, a Kreatív Drámatársaság, amely az egyetlen nem a kormány által létrehozott szervezet, törekedve arra, hogy kiszélesítse a kreatív drámát a török oktatási rendszerben, elindított egy az Oktatási Mi-

nisztérium által jóváhagyott, 350 órás kreatív dráma tanítása kurzust. Ez a szervezet a német BAG Spiel und Theaterpaedagogik e.V. tagja lett.

Az iskolákban oktatók nagy százaléka a Kreatív Dráma Egyesület tagja. Ezen oktatók olyan tanfolyamokon tanultak, melyeket az Egyesület szervezett, valamint országos és nemzetközi előadásokon, szemináriumokon rendszeresen részt vettek. Ezen felül, ezek a tanárok az Ankarai Egyetemen tanultak, ahol 1990-ben a Neveléstudományi tanszéken kreatív dráma tanfolyamok kezdődtek. Sokan közülük doktori vagy/ és egyéb címet szereztek. A Gazi és Hacettepe Egyetemeken is bevezették a kreatív drámát, mint kurzust a Gyermekfejlesztés és Nyelvi, a Történelmi és a Földrajzi tanszékeken.

Összehasonlítva és szembeállítva az 1983-as és az 1991-es tanulmányokat 1983-as tanulmányban arról olvashatunk, hogyan lehet a drámát, mint oktatási eszközt alkalmazni bizonyos órákon és úgy tekinti, mint egy fontos társadalmi tevékenységet. Ezzel szemben az 1991-es tanulmányban a drámát, mint egy fontos tanulási eszközt látjuk mind az általános oktatáson belül, mind a képzőművészeti oktatásban, de ez a tanulmány kiemeli a dráma hatékonyságát is. Arról is olvashatunk itt, hogy a dráma egy tanítási eszköz egy human esszencián belül oly módon befolyásolva az egyént, hogy társaságkedvelő és magabiztos legyen. Kiemelten foglalkozik a tanulmány azzal, hogy a drámának kötelező tantárgynak kell lennie a felsőfokú oktatás tanításában. A török oktatási rendszer arra készítette az Oktatási Minisztériumot, hogy kezdje fejleszteni mind az oktatókat, mind a rendszert. A központi és működő oktatási módszereket kezdték megvitatni és arra a következtetésre jutottak, hogy a kreatív dráma az oktatási rendszerben létező leghatékonyabb módszer, melynek alkalmazásával hatékony eredményeket értek el sok területen.

Az Oktatási Minisztérium Intézményi és Képzési Bizottsága 1998 szeptemberében kiadta az Általános Iskolák első, második, harmadik évfolyamaira a fakultatív dráma órák programját. 1998-as tanítási évtől kezdődően a fakultatív dráma órák hivatalosan bekerültek a török oktatási rendszerbe, azon hét fakultatív óra egyikeként, melyet az általános iskolák 4-8 osztályáig ajánlanak.

A kreatív dráma órákat kötelezővé tették minden tanárképző iskola és nevelési tantestület számára. Ez enyhítette azt a nehézséget, hogy képzett drámapedagógust találjunk, valamint növelte a kreatív dráma használatát, mint hatékony tanítási eszközt a nem dráma szakos tanárok körében is.

A PISA kutatásai által kimutatott fejlődés a kreatív dráma területén teljesen megújította az oktatási programot, amely 2006-ban egy radikális változáson ment keresztül, bevezetve új és hatékony tanítási módszereket. A kapott eredmények alapján Törökország a harminchatodik lett matematikában, a tudományokban és a problémamegoldásban, harmincnyedik az olvasásban és írásban a negyvenegy ország közül. Törökország ennek a projektnek az eredményeire is gyorsan reagált és megváltoztatta az általános iskolai és a középiskolai tantervet, kialakítva egy új oktatási programot.

Az új program diák központú, tevékenységen alapuló és aktív tanulásra koncentrálódik. Párhuzamosan lehet használni a kreatív drámával, mivel az eszközökre irányul a cél helyett. Együttes fizikai és szellemi munkát igényel, a kreatív drámát kiváló oktatási eszközzé téve. A dráma különböző órákon vált hatékony eszközzé. Nagyon sok fogalmakat a diákok könnyebben megértettek, ha játékon, szerepjátékon és improvizáción keresztül tanulták, és a tankönyvet ezeken az órákon csak kiegészítésére használták. A kreatív dráma egy olyan tanítási módszerre vált, amelynek használatával a török oktatási rendszer már harmonizál az Európai Unióéval.

Kreatív dráma a felsőoktatásban

Az 1980-as éveket úgy tekintik, mint a török oktatási rendszer azon időszakát, amikor már a kreatív dráma tudományos szemlélete is tükröződik, és az ezzel foglalkozó kutatás megerősödik. A kreatív dráma, mint tanítási módszer, a tanulás egyik formája, továbbá mint esztétikus művészeti forma foglal helyet az oktatási rendszerben, és nemcsak a magániskolákban, intézményekben tanítják, hanem az állami iskolákban is kötelező tantárgy lett. A YÖK (Felsőoktatási Tanács) egy új kezdeményezést indított: *Az oktatási tárgyak rekonstrukciója*, az *Előkészítő iskolai dráma*, és az *Általános iskolai dráma* című kurzusok a tanárképzésben kötelező órákká váltak. Ezt mint fontos állomást tekintik, amelyre a török oktatási rendszer eljutott.

1997-ben a YÖK (Felsőoktatási Tanács) a *Dráma az általános iskolai oktatásban*, és a *Dráma az előkészítő iskolai oktatásban* című tárgyakat kötelezővé tette azok számára, akik általános és előkészítő iskolai tanárokat oktatnak, de a kreatív dráma kötelező tantárgy lett a társadalomtudomány tanár szakos hallgatói számára is. Ennek a programnak a segítségével létrejöttek a fakultációs drámakurzusok az idegen nyelv, a gyermekfelügyelő, a tudományos nevelés és a matematika tanárok részére is. De más kormányzati intézmények is, úgymint a Rendőrákadémia, kötelező kreatív dráma órákat vezettek be.

1999-ben az Ankarai Egyetem Neveléstudományi Tanszékének Képzőművészeti tanszaka kezdeményezett egy programot *Kreatív dráma egyetemi diploma* címmel. 2006 vége felé a kreatív dráma független

tudományos tanszék lett, ilyen diplomát Törökországban addig csak az Ankarai Egyetemen lehetett szerezni. Ebben a programban nem kevesebb, mint 30 kreditpontot lehet szerezni, és a tanárképzőseket minden szintről ideirányították, ugyanúgy, mint a neveléstudomány, a színház és a színházi tanulmányok diplomásait.

A kreatív dráma oktatása az európai országokat tekintve nagyon gyorsan fejlődött az elmúlt harminc évben. (A Berlieni Képzőművészeti Egyetem Színházpedagógiai Intézetének tanárai hozzájárultak a kreatív dráma oktatásához Törökországban.) Ezt az időszakot úgy is tekinthetjük, mint a kreatív dráma pozitív fejlődését, beleértve azt is, hogy a tanárképzésben kötelező, míg az általános iskolában választható tantárgy lett.

Drámatársaság Törökországban

A Kreatív Dráma Egyesület egy non-profit szervezet. A társaságot egy bizottság vezeti, amelynek tagjai különböző drámás háttérrel rendelkeznek. A tagok Törökország különböző részein élnek és tevékenykednek, de vannak a szervezetnek tagjai más országokból is. Az egyesület célja, hogy támogassa és segítse a drámát mint a teljes és kiegyensúlyozott oktatás részét. A Kreatív Dráma Egyesület egy szélesebb, gazdagabb, érzelmelemmel telibb tanterv mellett érvel.

Az egyesület szoros kapcsolatot tart fenn az országos és a nemzetközi testületekkel, mint például egyetemi oktatók, helyi hatóságok tanácsosai, színházi oktatók, múzeumok vagy egyéb intézmények oktatói gárdája.

Kreatív Dráma Egyesület elkötelezte magát amellett, hogy segít minden drámát alkalmazó fejlődésében, továbbá produktív kapcsolatokat teremt regionális, országos és nemzetközi szinten. Az egyesület célja, hogy létrehozzon egy professzionális tanári hálózatot, kutatásokat és fejlesztéseket támogatva a dráma területén.

Az egyesület:

- drámakurzusokat szervez minden korosztály számára,
- regionális, országos és nemzetközi konferenciákat, szemináriumokat, műhelyeket (workshop) tart,
- kiad szakemberek által megírt könyveket, felhasználva nemzetközi szaklapokat (creative drama journal), és rendszeres hírlevelet küld tagjainak,
- kutatásokat, kutatási projekteket szervez vezetők, iskolák, hivatalos és nem hivatalos intézmények stb. számára,
- bármilyen oktatásban dolgozó tanárok és osztályaikat támogatja, valamint
- irányítást és támogatást biztosít tanárok és gyakorló drámások számára.

Az első *Dráma az oktatásban* című nemzetközi szemináriumot 1985-ben rendezték Ankarában, a German Council és a British Council hozzájárulásával, ahová Nagy-Britanniából és Németországból is érkeztek a kreatív dráma szakemberei. (...) A Törökországban a későbbiekben két évente megrendezett nemzetközi szemináriumokon többnyire a kreatív dráma oktatásában dolgozók vettek részt.

A szemináriumok a törökországi drámaoktatás változásaira és fejlesztésére irányulnak. 1985-ben az első szemináriumtól kezdődően az volt a cél, hogy megismertessék a „*kreatív dráma az oktatásban*” fogalmát a közvéleménnyel. Bár még mindig a „*dramatizálás*” szót használták ezeken a szemináriumokon, de azért nyitottak vitát, hogy egy új terminust találjanak rá. Ennek során a szakemberek önkéntes csoporttal dolgoztak. A csoportot iskola előkészítő tanárok, néhány művésztanár, általános iskolai tanárok, gyermekpszichológusok és néhány gyermekszínházi szakember alkotta. Négy műhely működött egy héttig, 200 résztvevővel. A második szemináriumot „*A dráma fontossága az oktatásban*” címmel rendezték meg, 1987-ben. Azok az emberek, akik már korábban az oktatásban alkalmazott dráma elkötelezettjei voltak, továbbképzési lehetőséget kerestek, így a programba a kreatív játék és drámamunka színházi emberek számára került be. A harmadik szemináriumot 1989-ben rendezték „*Játék/Dráma a gyerekekkel; Játék/Dráma a gyerekekért*” címmel. A főcél az volt, hogy bevezessenek, megvitassanak és megtanuljanak néhány, a drámaoktatásban használt új formát és módszert. *Zene és Dráma* és *Mozgás és Dráma* voltak a fő témái a szemináriumnak. A legfontosabb dolog számunkra az volt, hogy megszerezzék az oktatási miniszter támogatását, aki a program egy részét videóról nézte meg. Az 1991-ben tartott szemináriumot elsősorban a tapasztalt iskola-előkészítő és általános iskolai tanárok, a speciális oktatásban dolgozó emberek, szociális munkások és amatőr diákszínjátszással foglalkozó emberek számára rendezték meg. A cél az volt, hogy a résztvevőkből drámavezetőket képezzenek. Az ötödik szemináriumra 1993 márciusában került sor, ez megint a már tapasztalt drámatanároknak szólt, ahol új működő dimenziók bemutatása volt a cél. Ezen felül egy kezdő csoport ismerkedett meg azzal, hogyan lehet a drámát az oktatásban alkalmazni.

A téma *Tánc és dráma* és *Dráma a speciális oktatásban* volt. Erre a programra az új oktatási miniszter is ellátogatott. A hatodik szeminárium 1995 októberében került megrendezésre *Dráma a múzeumokban*, *A dráma/a játék öröksége* és *Maszk és dráma* címmel. 1997 decemberében került sor a hetedik szemináriumra, ahol különböző szekciók voltak: *Tanterv és dráma*, *Maszkos dráma*, és *Improvizációs játék mint drámatanítási módszer*.

Ma a Kreatív Dráma Egyesület a az oktatási dráma jól kifejlesztett programjával rendelkezik. Az egyesület egy növekvő, fejlődő szakmai szervezet mindazok számára, akik a dráma oktatásában érdekeltek. A célja támogatni és segíteni, hogy a dráma része legyen egy mindenki számára elérhető teljes és kiegyensúlyozott oktatásnak. Támogatja a munkával kapcsolatos kezdeményezéseket a szakszervezeteken és politikai pártokon keresztül is azért, hogy elérje célját. Az 1990-ben megalapított Kreatív Drámáért Egyesület kb. 175 taggal rendelkezik. Különböző városokban kisebb szervezetek alakultak. Több mint 600 tanár, szociális munkás stb. vett részt az egyesület által rendezett kurzusokon az elmúlt 20 évben. Az igény a drámás továbbképzésekre gyorsan nő. Törökországban az a célcsoport, amelyik érdeklődik a drámás tevékenységek iránt, a foglalkozásukat tekintve széles skálán mozog, így a tanárokon és a művészekon kívül ügyvédek, fogorvosok, de például pedikűrösök, mérnökök stb. is vannak a tagjai között. Ez csak Törökország számára különleges szituáció. Azonban nemcsak az oktatásban teszi a dráma alkalmazását lehetővé, hanem a társadalmi és a szakmai életben is. A börtönőrök, rendőrök, háziasszonyok és sérült emberek maroknyi csoportja nagyon fontos résztvevői lettek a Kreatív Dráma Egyesületnek az elmúlt években. A Kreatív Dráma Egyesület (mint az egyetlen erre felhatalmazott intézmény) oklevele az Oktatási Minisztérium által elfogadott, és ez az egyetlen forrás a drámatanárok számára. A Kreatív Dráma Egyesületek tantervét, a dráma egyetemi képzését az egyetemek különböző tanszékei vették át.

Kertész Ágnes fordítása

Gaza-monológok

Vatai Éva

A színházi nevelés szép példája a palesztin *Ashtar Színház* kezdeményezése: a háború borzalmas napjait átélt gyerekekkel monológokban írták meg és játszották el érzéseiket. Az egy évig tartó workshopban részt vevő fiatalok így kaptak lehetőséget a gyerekkorban elszenvedett háborús traumák művészi eszközökkel történő feldolgozására.

Az Ashtar Színház a világ országaiban olyan partnereket keresett, akik készen álltak arra, hogy közös reflexiók során színpadi formába öntsék a 34 monológ közül szabadon választottakat.

A munkára az Üres Tér és a Leówey Gimnázium színjátszóival vállalkoztam. Miért velük? Mert érzékenyek a témára: a francia-magyar két tanítási nyelvű tagozaton három palesztin származású fiatal is tanul. (Közben mi is sokat tanulunk tőlük: nem isznak, nem terjesztik tüzzel-vassal a vallásukat, nem hóbörögnek, nem igényelnek más elbánást – csipőből cáfolják a lusta és agresszív arab sztereotípiát.) Az irántuk érzett tiszteletből kezdett bennünket érdekelni a téma. Szeptember elejére összeállt a csapat: Tóth Rebeka, Shadeh Noura, Szamosi Dana, Börcsök Péter, Shadeh Ahmed, Misota Dániel, Shadeh Fadi. Legtöbbjük végzős gimnazista, több év közös színjátszás után ez lesz számukra a „jutalomjáték.”

A **monológ**, ez az őszinte és mély színházi forma lehetőséget teremt arra, hogy a fiatalok érzésein át mi is megéljük szenvedéssel teli mindennapjaikat. De vajon szükséges-e ezt megélni nekünk, akik soha nem tapasztaltuk közlő a háború kegyetlen logikáját? Talán épp elég nagy feladat lenne megérteni és tolmácsolni.

Ez a kérdés foglalkoztatott bennünket leginkább, mielőtt belevetettük magunkat a színházi kalandba. Először átolvastuk mind a 34 monológot, aztán lefordítottuk a szövegeket. Közben elkezdtünk belesodródni az eseményekbe – filmeket, cikkeket olvastunk, s kerestük az igazságot. Nem a politikai gubancokat akaruk kibogozni, csak egyszerűen a kiszolgáltatott gyerek igazságát megmutatni.

Nagyon hosszú érzelmi út volt, sokszor kellett figyelmeztetnem a fiatalokat a brechti elidegenítő játékra: *Ne éld át, csak mutasd fel! És ösztönözz továbbgondolásra!* Mert ki kívánná a játszóktól, hogy újra átéljék a tengernyi szenvedést?

Munkánkba közben külső erők is be akartak avatkozni. A New Yorkban rendezett találkozóra, ahol minden résztvevő országból egy fiatal képviseli a partnereket, a palesztin nagykövetség akart delegálni résztvevőt. Ám a szervező palesztin színház gyorsan megfogalmazta véleményét: ez civil munka táplálta civil kezdeményezés, s a partnerek szabadon választhatnak, hiszen ők a projekt művészeti és pedagógiai terhei-